İSLAM MEDENİYETİNDE ÖNE ÇIKAN EĞİTİM KURUMLARI

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- 3. İslam medeniyetinde öne çıkan eğitim ve bilim kurumlarını tanır.

İslam tarihindeki ilk eğitim kurumu hangisidir?

MÜMİNLERİN SIĞINAĞI:
"DARU'L ERKAM"

I. Cami ve Mescitler

Peygamberimizin vefatından sonra da mescitler ilim öğretilen mekanlar olarak hizmet görmüştür.

Peygamberimiz'in Mescidi'nin özellikleri

Yönetim ve eğitim merkezi

Okuma-yazma öğretilirdi

İlimlerin gelişip çoğaldığı sonraki yıllarda eğitim için özel kurumlara ihtiyaç duyulmuş ve eğitim çalışmaları bu kurumlarda yapılmaya başlanmıştır.

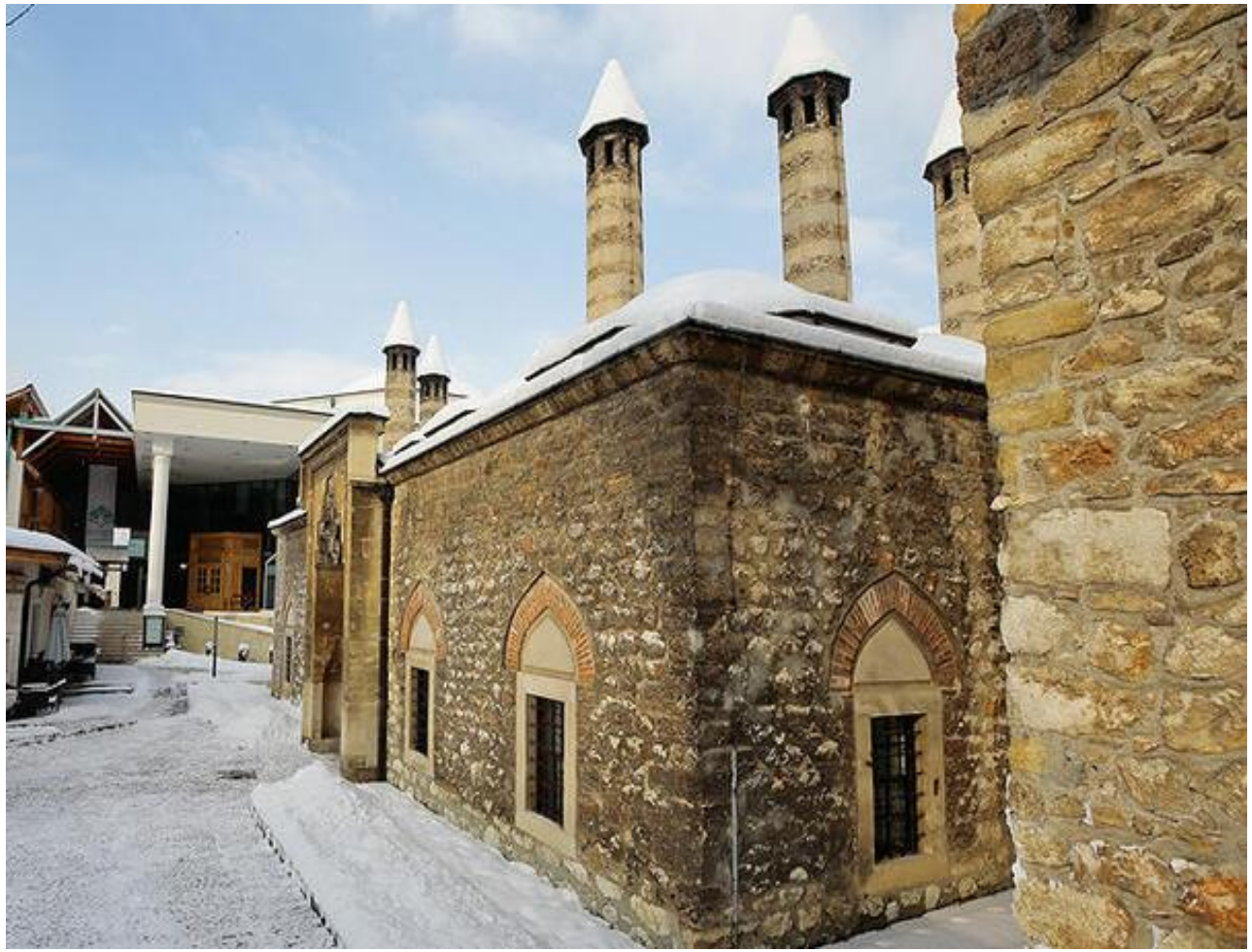

2. Mektepler

İslam ülkelerinde çocuklara temel eğitimin verildiği kurumlardır.

Hz. Ömer döneminde ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır.

Buralarda Kur'ân, hadis, okuma, yazma, dil bilgisi, şiir ve matematik gibi dersler okutulurdu.

3. Medreseler

Kurumsal manada medrese Alparslan oğlu Melikşah'ın meşhur veziri Nizamülmülk (ö.1092) tarafından kurulmuştur.

Nizamülmülk tarafından yaptırılan bu medreselerin ilki 1067'de yaptırılan Nizamiye medresesidir.

https://www.youtube.com/watch?v=L80G6DKpalg

İslam Tarihinde medreseler İhsan Fazlıoğlu

Gök Medrese, Sivas.
Anadolu Selçukluları/İlhanlılar Dönemi

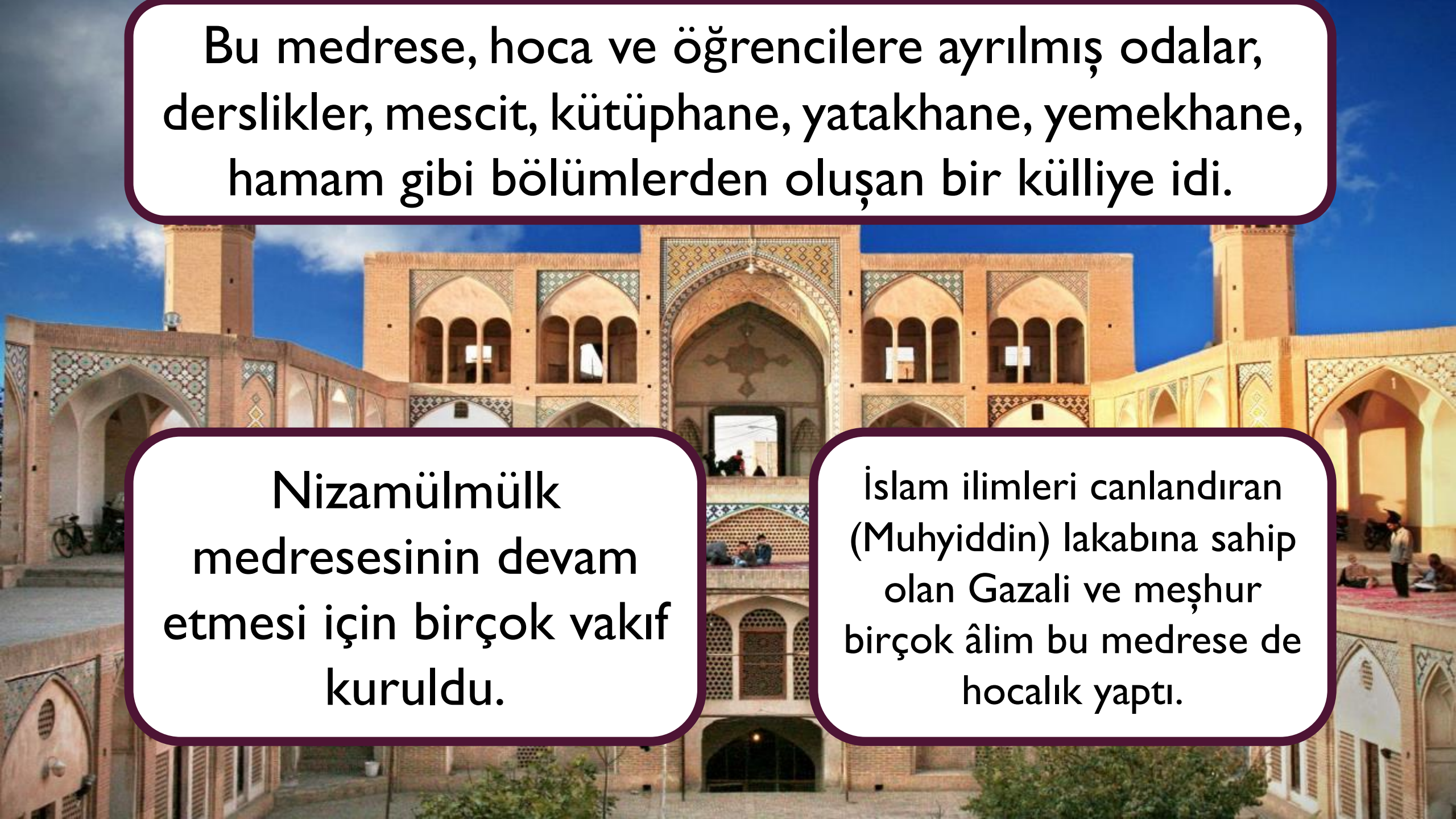

Bu medrese, hoca ve öğrencilere ayrılmış odalar, derslikler, mescit, kütüphane, yatakhane, yemekhane, hamam gibi bölümlerden oluşan bir külliye idi.

Nizamülmülk medresesinin devam etmesi için birçok vakıf kuruldu.

İslam ilimleri canlandıran (Muhyiddin) lakabına sahip olan Gazali ve meşhur birçok âlim bu medrese de hocalık yaptı.

Çukur Medrese, Tokat

Şer-Dor Medresesi, Semerkant, Özbekistan

Dini İlimler
gibi ilimler öğretilirdi
Matematik
Bağdat Nizamiye Medresesi'nde
Arap Edebiyatı
Miras Hukuku

Nizamiye medreseleri çeşitli nedenlerle zaman içerisinde önemini kaybederek ortadan kayboldu.

Bağdat dışında da Nizamiye adı altında medreseler kurulmuştur. Bunlardan bazıları Nişabur, İsfehan, Belh, Musul, Basra, Herat ve Merv Nizamiye medreseleridir.

Nureddin Zengi ve Selahaddin Eyyubi gibi hükümdarlar da büyük medreseler inşa ettirmişlerdir.

Nureddin Zengi'nin kurdurduğu Darü'l-hadis, yalnızca hadis ihtisası yapan bir enstitü idi.

Çifte Minare Medrese'si, Erzurum
Anadolu Selçukluları/İlhanlılar Dönemi

Yakutiye Medrese'si, Erzurum
Anadolu Selçukluları

Caca Bey Medrese'si, Kırşehir
Anadolu Selçukluları

Medreseler İran, Yemen, Kuzey Afrika gibi bölgelerde de yaygındı. Büyük medreselerde dini ilimlerin yanı sıra tıp, matematik ve astronomi gibi ilimler de okutulurdu.

Medreselerdeki bu yenilikler Avrupa'da büyük yankılar uyandırmış, İbn Rüşd'ün düşünceleri Hıristiyan Batı'yı etkilemiş, kilise egemenliğinin ve skolastik anlayışın sarsılmasında önemli rol oynamıştır.

Osmanlı'da medreseler Orhan Bey Dönemi ile başlar. İlk medrese İznik Orhaniye Medresesi. Daha sonra medreseler yaygınlaşmış, 1470'te yapımı tamamlanan Sahnıseman Medresesi oldukça meşhur olmuştur.

Kanuni Dönemi'nde kurulan Süleymaniye Külliyesi içinde dört medrese, bir tıp medresesi, bir hastane ve bir darülhadis bulunmaktaydı.

Sultan ikinci Mahmut Dönemi'nden itibaren pozitif bilimlerin medreselerden ayrılıp müstakil kurumlarda öğretilmeye başlanması, devletin gücünün zayıflaması ve diğer nedenlerle medreseler gerilemeye başladı.

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat ile bütün medreseler kapatıldı.

4. Beytü'l-Hikmeler ve Kütüphaneler

«Bilgi Evi» anlamına gelen Beytü'l-hikme, önceleri yazılan ve tercüme edilen kitapların korunduğu kütüphane olarak başlamış, sonraki zamanlarda gelişerek bilimsel kurum haline gelmiştir.

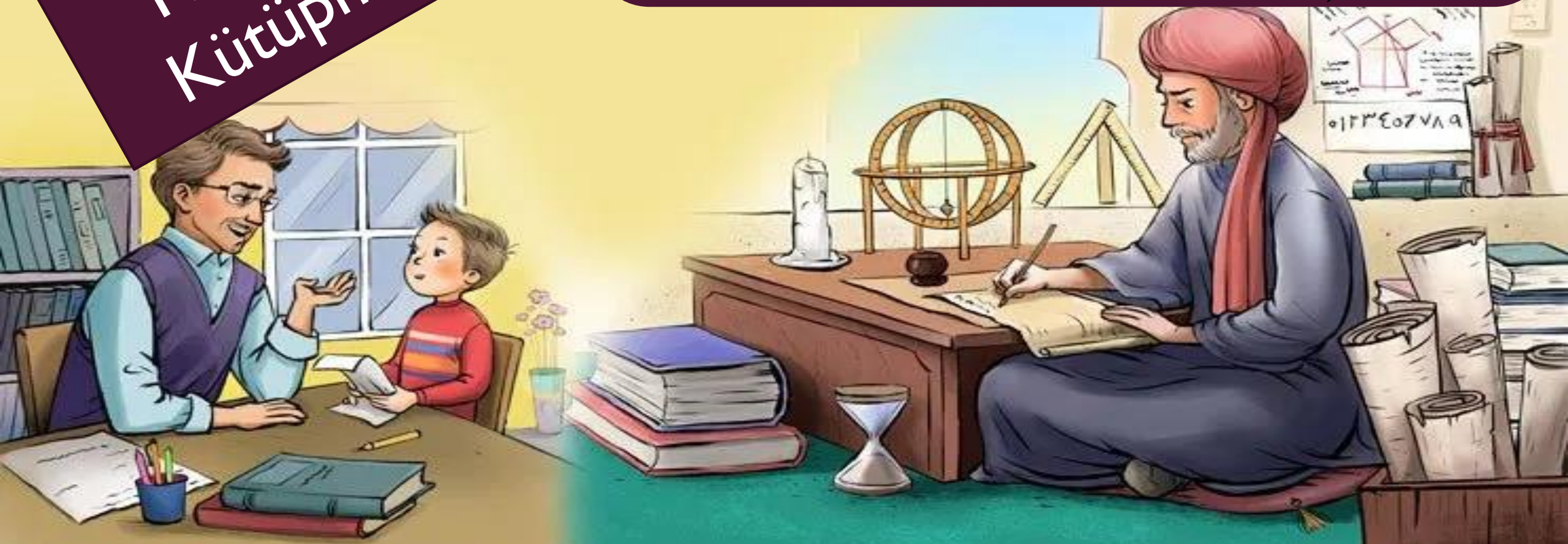

Hikmet,Aklın kabul ettiğidir.

Hikmet,kanunların kabul ettiğidir.

Hikmet,halkın kabul ettiğidir.

Bağdat’ta bulunan Beytü’l-hikme’yi geliştirerek Orta Çağ’ın âdeta bir ilimler akademisi hüviyetine kavuşturan Halife Me’mun (ö.833) olmuştur.

500 yıldan fazla İslam ilim dünyasına kaynak teşkil eden bu merkez 1258'de Hülâgû tarafından yakılıp yıkılmıştır.

Beytü'l-hikmeler aynı zamanda kütüphane görevi de gördüklerinden bu kurumlarda çok sayıda kitap bulunmaktaydı.

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi bunun en meşhurlarındandır.

5. Rasathaneler

Gökyüzü olaylarıyla ilgili gözlem yapmak üzere kurulan rasathaneler kurumsal manada Abbasi halifelerinden Me'mun Dönemi'nde kurulmuştur.

İslam tarihinin ilk kapsamlı rasathanesi 1259 yılında İlhanlı hükümdarı Hülâgü tarafından yaptırılan Meraga Rasathanesi'dir.

Camii, kütüphane ve köşküyle bir külliye şeklinde yapılan bu rasathanenin yöneticiliğini Nasuriddin et-Tûsî yapmıştır.

İlk defa İslam dünyasında ortaya çıkan rasathane anlayışı modern rasathanelerin doğuşuna zemin hazırlamıştır.

1868'de kurulan Kandilli Rasathanesi, günümüzde çalışmalarını daha çok deprem araştırmalarına yoğunlaştırmıştır.

6. Şifahaneler

İslâm dünyasında hastaneye

Bîmâristan

Darüşşifa

Darussıhha

Şifahane

Tımarhane

gibi isimler verilirdi

Bu kurumlarda hem tıp eğitimi ve araştırmaları yapılır hem de hastalar tedavi edilirdi.

Emeviler Dönemi'nde en kapsamlı hastaneler Me'mun döneminde kurulmuştu.

Abbasiler Dönemi'nde ilk kez Halife Harun Reşid'in Bağdat'ta bir hastane kurduğu bilinmektedir.

Orta Çağ'da, 872 yılında Türk asıllı Ahmed b. Tolun Mısır'ın Fustat şehrinde kendi adını taşıyan akıl sağlığını kaybeden hastaların tedavisi için bir şifahane yaptırmıştır.

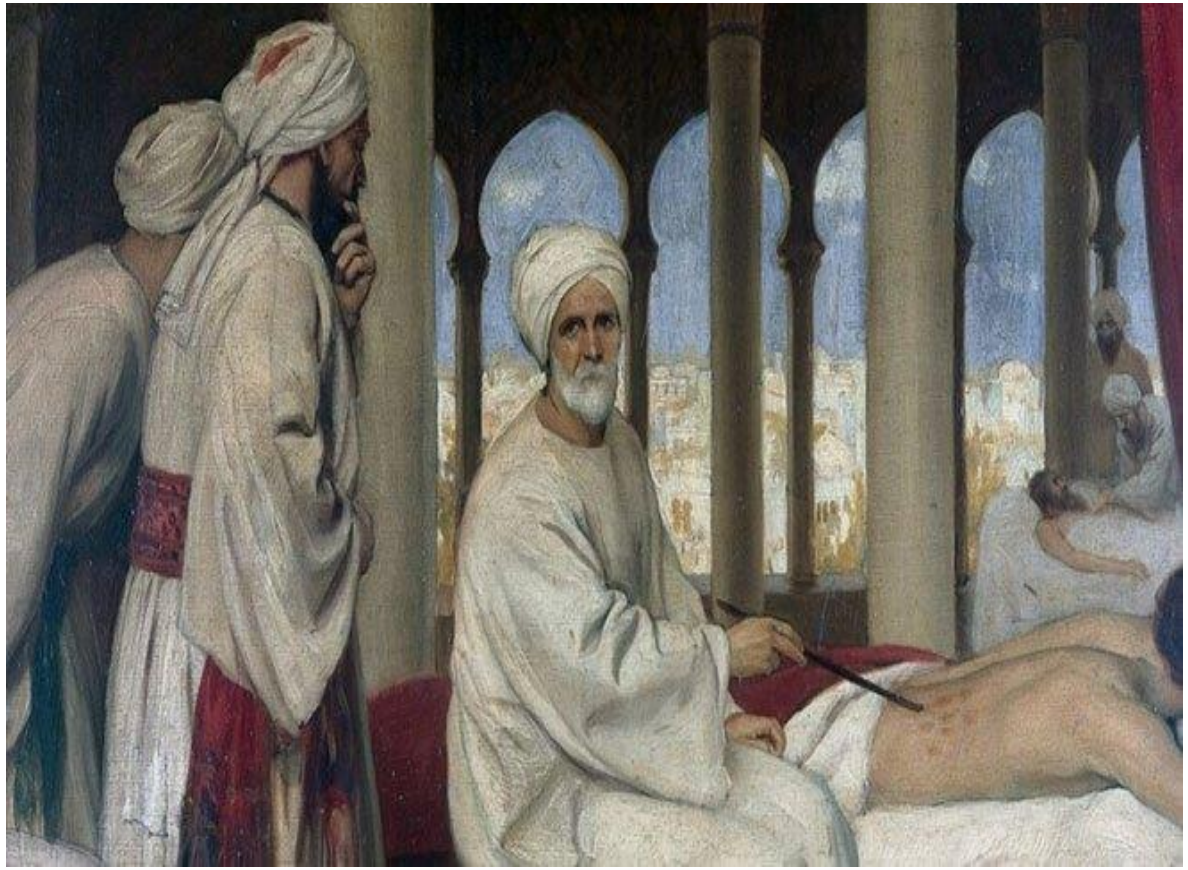

Selçuklular Dönemi'nde ilk hastane Nizamülmülk tarafından Nişabur'da kurulmuştur.

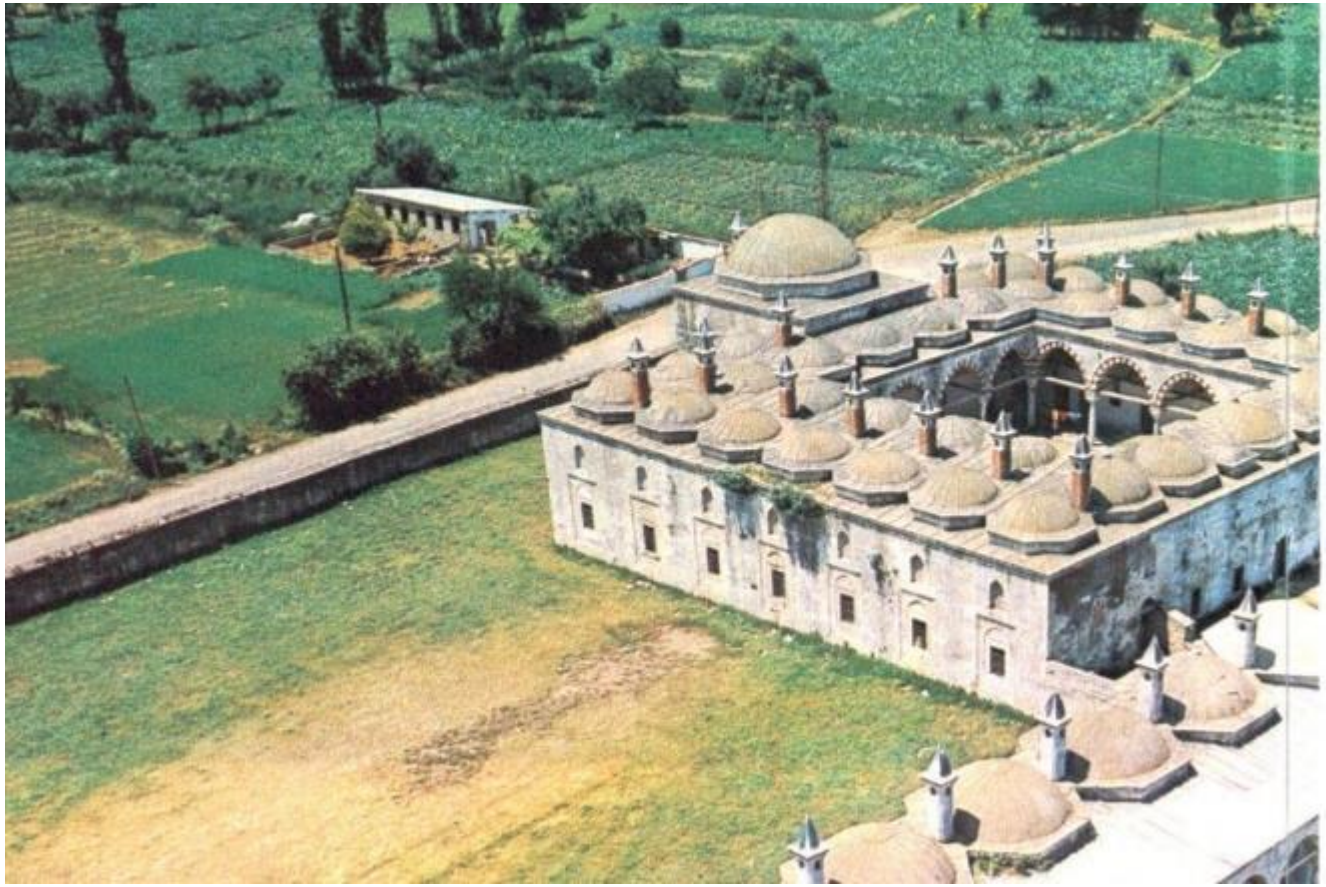

Gevher Nesibe Şifahanesi (1206), Kayseri

Keykâvus Darüş-şifası (1217), Sivas

Osmanlı döneminde hastaneler büyük önem verilmiştir.

Beyazıd Dönemi'nde Bursa'da 8 adet büyük hastane yapılmış burada ayrım yapılmadan herkese hizmet verilmiştir,

Bugüne kadar sağlam durumda ulaşan hastanelerden bazıları:

Mimar Sinan tarafından yapılan Haseki Hastanesi
(1538-1550)

Süleymaniye Külliyesi'ndeki şifahane ile tıp medresesi
(1550-1557)

Atik Valide Hastanesi
(1538-1587)

Edirne'deki II. Beyazıd Darüşşifası (1488)

Manisa'daki Hafsa Sultan Darüşşifası (1539)

https://www.youtube.com/watch?v=DLZFgqCyV-A&t=194s

İslam dünyasında hastanelerin ve tıp medreselerinin ileri düzeyde olduğu Orta Çağ'da Avrupa'da akıl hastaları içine şeytan girdi iddiasıyla yakılıyordu.

Müslüman devletlerin zayıflamasından ve bilimin Avrupa'ya geçişinden sonra İslam dünyası tıp ve tedavi alanında da gerilemiştir.

HAZIRLAYAN

NURULLAH YALÇIN

29.09.2019
Tekirdağ/Çerkezköy